

УДК 614.2.057.17:316.6:353.1

Р.Ю. Погоріляк¹, О.П. Гульчій²

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

¹ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна²Національна академія медичних наук України, м. Київ, Україна

Мета – визначити соціально-психологічні характеристики управлінського складу закладів охорони здоров'я (міжособистісні взаємовідносини у колективі, стиль організаторської здатності керівника, стиль управління та стресові чинники, що супроводжують роботу управлінця тощо).

Матеріали та методи. Розроблено спеціальний опитувальник, який у подальшому підлягав аналізу та оцінці методом варіаційної статистики з використанням програми Microsoft Excel.

Результати. Встановлено, що 44,5% керівників віддають перевагу колегіальному стилю міжособистісної взаємодії; 24,1% – стилю діяльності, коли вони радяться з колегами, в процесі роботи колективно обговорюють результати, оцінюють внесок кожного в загальну справу; 66,8% – авторитарному стилю управління; 38,7% управлінців вказують на високий рівень психологічної напруженості, зумовлений відповідальністю за прийняття рішень.

Висновки. Визначення сучасних соціально-психологічних характеристик менеджерів охорони здоров'я на регіональному рівні є основою для створення ефективних критеріїв професійного добору на керівні посади.

Ключові слова: керівники, стиль управління, організаторські здібності, стресові чинники.

Вступ

Одним із першочергових напрямів процесу реформування системи управління в охороні здоров'я є об'єктивізація відбору кандидатів на керівні посади. Зарубіжні дослідники вказують на важливість ретельного відбору кадрів як гарантії успішного функціонування організації [3, 4].

Управління як функція є суто людським видом діяльності, що полягає у свідомому й планомірному впливі на систему, її підструктури та окремі процеси, які в ній відбуваються. У теперішній час управлінська діяльність як специфічний вид професійної діяльності потребує оволодіння управлінцем (організатором, керівником) сукупністю знань про психологію особистості, бо саме це визначає його ставлення до людини, відображає характер його спрямованості та мотиви управлінських впливів, забезпечує нормальні стосунки в системі «керівник – підлеглий», позитивний соціально-психологічний клімат колективу [1, 2].

Мета роботи – вивчити та проаналізувати дані спеціально розробленого опитувальника, які дають змогу визначити соціально-психологічні характеристики керівних кадрів охорони здоров'я на регіональному рівні.

Матеріали та методи

Проаналізовано дані спеціально розробленого опитувальника для керівних кадрів охорони здоров'я. Результати оброблено методом варіаційної статистики з використанням програми Microsoft Excel.

Результати дослідження та їх обговорення

Невід'ємними для провадження практичної діяльності керівника є такі ділові риси: міжособистісні навички та вміння взаємодіяти; визначеність і наполегливість у постановці завдань; здатність брати на себе відповідальність; розуміння та повага до мультикультурності; вміння діяти на основі етичних мотивів [5].

У ході дослідження вивчено міжособистісну взаємодію між членами колективу та його керівником, виявлено стиль цієї взаємодії.

Встановлено, що 44,5% керівників надають перевагу колегіальному стилю міжособистісної взаємодії, 26,5% – діловому стилю, 15,1% управлінців не втручаються в дії інших людей, майже 14,0% респондентів використовують директивний стиль взаємодії з колективом. Цей вибір між окремими посадовцями суттєво не різниться ($p > 0,05$).

Організаторські здібності керівника охорони здоров'я є запорукою ефективної діяльності колективу, який він очолює. Стиль цієї діяльності різний. Визначено чотири стилі організаторської діяльності керівників: «бумеранг, що повертається» (БП); «снующий човник» (СЧ); «разючі стріли» (РС); «пливучий пліт» (ПП) та їх три рівні: середній, високий і дуже високий.

За даними самооцінки, 24,1% респондентів вказують на високий та дуже високий рівень «БП» стилю керування. Він характерний для керівника, який радиться з колегами, у процесі роботи колективно обговорює результати, оцінює внесок кожного в загальну справу. Середній рівень «БП» стилю керування виявлено у 18,2% респондентів.

Друге місце посідає «СЧ» стиль керування. Він характерний для організатора, який метається від одного до іншого, пристосовується, шукає компроміс, не конфліктує і намагається бути зручним для всіх. Високий та дуже високий рівень «СЧ» стилю встановлено у 21,1% респондентів, середній – у 10,7% респондентів.

Третє місце належить стилю по типу «РС». Він характерний для управлінця, який «пускає стріли» в багато цілей – накази, розпорядження, висуває вимоги у бік підлеглих, а потім сам приймає остаточне рішення. Дуже високий рівень «РС» стилю керування відмічено у 19,7% респондентів, середній – 5,0%.

За рівнем оцінки стилю організаторської діяльності посадовці в розрізі окремих стилів суттєво між собою не різняться ($p > 0,05$). У цілому ж усі посадовці частіше віддають перевагу стилю «БП» (42,5%), тоді як стиль «СЧ» характерний для 32,8% опитаних, а «РС» – для 24,7%. Між цими показниками існує суттєва різниця ($p < 0,01$).

На наступному етапі нами вивчено стиль управління колективом і ступінь прояву кожного з трьох класичних стилів управління.

Встановлено, що серед опитаних керівників області 66,8% респондентів мають авторитарний стиль управління, 23,9% – демократичний, а 9,3% – ліберальний. Ступінь прояву того чи іншого стилю управління колективом характерний для організаторів охорони здоров'я області: свій стиль управління оцінюють як мінімальний 14,0% респондентів, як середній – 51,8%, як високий – 34,2%. У цьому виборі оцінки стилю управління посадовці одноставні: між їх вибором суттєвої різниці немає ($p > 0,05$).

Нами вивчено рівень лідерства в колективі. Даний експрес-тест дав змогу визначити актуальний рівень прояву лідерства в сумісній діяльності. За результатами досліджень, більшість (57,5%) респондентів його вважають високим, 39,5% – середнім, лише 3,0% – низьким. І цей вибір оцінки лідерства серед посадовців одноставний: між ними в цьому питанні суттєвої різниці немає ($p > 0,05$).

Література

1. *Вежновець Т. А.* Професійно-важливі якості керівника закладу охорони здоров'я / Т. А. Вежновець, О. П. Гульчій // Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. – 2012. – №1 (17). – С. 101–102.
2. *Вітенко І. С.* Психологічні основи підготовки медичних кадрів / І. С. Вітенко. – Київ : Основа, 1995. – 185 с.
3. *Галушко В. П.* Сучасні методи навчання в підготовці керівних кадрів / В. П. Галушко, І. А. Міщенко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2007. – № 1 (13). – С. 2–10.
4. *Карамішев Д. В.* Механізми формування системи професійної підготовки керівних кадрів галузі охорони здоров'я в Україні / Д. В. Карамішев, Н. М. Федак // Теорія та практика державного управління. – 2007. – Вип. 3 (34). – С. 2–9.
5. *Таланова Ж. В.* Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти / Ж. В. Таланова. – Режим доступу : http://212.111.196.8:8081/dlc/24_25102013/talanova.pdf. – Назва з екрана.

Також нами досліджено ступінь адаптації опитаних організаторів охорони здоров'я області до певної ситуації і здатність керівників діяти за певних обставин. Серед респондентів 38,7% вказують, що їх управлінську діяльність супроводжують психологічні переваження, 27,5% – психологічне напруження у стосунках із керівництвом, 14,6% – проблеми в діяльності керівника, 6,3% – підвищена конфліктність у роботі, 5,3% – постійні стресові фактори. Слід зазначити, що характер стресових факторів у роботі досить виражено ($\sigma=0,517$) і суттєво ($p < 0,01$) залежить від посади, яку обіймає керівник охорони здоров'я області. Частіше за всіх на психологічні переваження скаржаться головні лікарі поліклінік (64,4%), головні лікарі міських медичних закладів (58,8% осіб) та заступники головних лікарів різних закладів (57,1%), а менше за всіх – завідувачі відділень різних медичних установ (22,5% осіб), статисти й методисти (29,4%). Напружені стресові фактори частіше виникають серед статистів і методистів (41,2%), головних лікарів диспансерів та санаторіїв (у 37,6% осіб). Слід підкреслити, що більшість (66,2%) опитаних організаторів охорони здоров'я області під час роботи знаходяться під впливом психологічного переваження та напружених стресових чинників.

Висновки

Встановлено, що 44,5% керівників віддають перевагу колегіальному стилю міжособистісної взаємодії; 24,1% – стилю діяльності, коли вони радяться з колегами, в процесі роботи колективно обговорюють результати, оцінюють внесок кожного в загальну справу; 66,8% – авторитарному стилю управління; 38,7% управлінців вказують на високий рівень психологічної напруженості, зумовлений відповідальністю за прийняття рішень.

Перспективи досліджень спрямовані на подальше вивчення соціально-психологічних характеристик керівних кадрів на регіональному рівні.

Дата надходження рукопису до редакції: 28.05.2015 р.

**Социально-психологическая характеристика
руководящих кадров на региональном уровне***Р.Ю. Погоріляк¹, А.П. Гульчій²*¹ГВУЗ «Ужгородський національний університет»,
г. Ужгород, Україна²Національна академія медичних наук України,
г. Київ, Україна

Цель – определить социально-психологические характеристики управленческого состава учреждений здравоохранения (межличностные взаимоотношения в коллективе, стиль организаторской способности руководителя, стиль управления и стрессовые факторы, сопровождающие работу управленца и т.д.).

Материалы и методы. Разработан специальный опросник, который в дальнейшем подлежал анализу и оценке методом вариационной статистики с использованием программы Microsoft Exell.

Результаты. Установлено, что 44,5% руководителей предпочитают коллегиальный стиль межличностных взаимодействий; 24,1% – стиль деятельности, когда они советуются с коллегами, в процессе работы коллективно обсуждают результаты, оценивают вклад каждого в общее дело; 66,8% респондентов – авторитарный стиль управления; 38,7% управленцев указывают на высокий уровень психологической напряженности, обусловленный ответственностью за принятие решений.

Выводы. Определение современных социально-психологических характеристик менеджеров здравоохранения на региональном уровне является основой для создания эффективных критериев профессионального отбора на руководящие должности.

Ключевые слова: руководители, стиль управления, организаторские способности, стрессовые факторы.

**Social-psychological characteristics
of leading managers at regional level***R.Yu. Pogoriliak, A.P. Gulchiy*SHEI «Uzhgorod National University», Uzhgorod, Ukraine
National Academy of Medical Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

Purpose – to consider the social and psychological characteristics of management of health facilities (interpersonal relationships in the team, manager style organizational capacity, management style and stress factors that accompany the work manager, etc.).

Materials and methods. For this purpose, a special questionnaire was developed, which was subject to further analysis and evaluation by the method of variational statistics using programs Microsoft Exell.

Results. Found that 44.5% of managers prefer collegial style of interpersonal interaction; 24.1% – the style, he does not forget to consult with colleagues in the process of collectively discussing the results, assess the overall contribution of each case; 66.8% – authoritarian management style; 38.7% of managers point to a high level of psychological tension caused by the responsibility for decision-making.

Conclusions. Clarification of modern social and psychological characteristics of health care managers at the regional level is the basis for creating effective professional selection criteria for leadership positions.

Key words: managers, management style, organizational skills, stress factors.

Відомості про авторів

Погоріляк Рената Юріївна – к.мед.н., доц. кафедри громадського здоров'я, факультет післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; вул. Собранецька, 148, м. Ужгород, Закарпатська обл., 88000, Україна.

Гульчій Олеся Петрівна – д.мед.н., проф., зав. науково-організаційного відділу НАМН України; вул. Герцена, 12, м. Київ, 04050, Україна.